



Andrej  
Loos

## Karibi

Prav nič preprosto ni, ko se Demetra in potepin spustita na letališče Seawell, da po Kolumbu še onadva okusita Karibsko morje, njegove bonace in tajfune, vsaj kakšno preostalo pustolovščino še, na loku, ki se od Deviških otokov čez otoke Nad vetrom zboči prek tistih Pod vetrom

do holandskih Antilj pred venezuelsko obalo. Lahko je ostalim tristoletnim potnikom, ki jih agencijski izvoščki prepeljejo na lepe sipine poskega Barbadosa, a kam pojmeta onadva, ko se jima nič ne dopade najgosteje naseljeni zahodnoindijski otok, niti Bridgetown, njegova luka in prestolnica.

Kajti ni na svetu otočja, ki bi bilo bolj podobno razmetanim delcem Evrope in zato sta na malone sleherni čeri bila zabodena druga zastava in drugačen bonton. 1492. je Krištof Kolumb zasidral svojo »Santa Marijo« ob otoku ljudstva Guanahanov, kjer je dandanes San Salvador, prepričan, da je pristal v Indiji Koromandiji, kamor ga je tudi gnalo. Odtod karibskim otokom ime West Indies, in takrat se pričinja pouk na visoki šoli pustolovcev, ki so v imenu papežev, kraljev, kraljic in osebne podjetne hotnosti v Karibskem morju udarjali temeljne kamne podružničnih imperijev. Kolumbova zmeta je z domačih plitvin pognala evropske ladje čez ocean, začinja burno obdobje, obdobje risanja novih zemljevidov, obdobje Conquistate.

Papež Aleksander VI., Španec in nekdanji valencijski škof Rodrigo Lançol Borja, zloglasen od trgovanja s cerkvenimi službami in še bolj zaradi svojih neukrotljivih otrok Césara, najbriljantnejšega in najbrezobzirnejšega nasilnika renesanse, in Lukrecije, ki jo je oče že trinajstletno omožil, pri sedemnajstih ji je drugega moža prebodel brat Césare, v tretjem zakonu, v rodbini Este, pa da se je lepotica zagledala v umetnost in se na dvoru v Ferrari družila le še z Ariostom, torej je ta papež Borgia tik preden je umrl zavdan s strupom, ki ga je bil namenil enemu svojih kardinalov, pa zgrešil kupo, z bulo razdelil Novi svet med Španijo in Portugalsko, francoski kralj Franček I. se je prek sredstev javnega obveščanja mednarodno raztogotil, Elizabeta, prav tako prva, angleška, pa je zbrala londonske teddy-boys Hawkinsa, Morgana, Draka in iz Towra spustila Raleigha, da so zanj in za Anglijo v areni petelinjih bojev, kot so jeli imenovat Karibe, pobrali, kar več se je dalo, in jim posebej priporočila, naj se razen na zabadanje Union Jacka in na kakšno kepo zlata na nič drugega ne ozirajo. Če upoštevamo, da so za viharjenja po Karibskem morju njihove oskrbo-

valne luke bile Veracruz v Mehiki, Cartagena v Kolumbiji in Puerto Cabello v Venezueli, vse seve španske, je izbrala prave može in neizmerljiva škoda je, da so Dubrovčani bili pregosposki, pa niso hoteli v petelinji boj. Še danes bi se jim poznalo, kljub človekovim pravicam.

So pa pristavili pisker Holandci, Švedi, Danci, in celo Nemci zasedejo drobntinico, Deviški otok San Pedro. In ples se je začel; tajfuni so raznašali zastave z otoka na otok, predplesni Karaibi, Indijanci namreč, in póplesni kreoli, afriški črnici, Indijci in rumenokožci so pomagali krščevat to muhasto in najburnejše vseh morij, risat zgodbe, tragedije in pravljice o zakladih, avanturah, bukanirjih in flibustirjih, o v krvi zatrtih vstajah, generalih veseloiger, perfidnih diktatorjih.

Dva tedna po Guanahanih je Kolumb pristal ob severni brežini Kube, in misleč, da je na Kitajskem, poslal na kopno sle s poslanico za kitajskega cesarja. Dandanašnje poslanice so torej edinole zemljepisno bolj naslovljene, kajti že na svoji tretji plovbi je Kolumb avgusta 1498 spoznal Trinidad in v sosednji Venezueli kot oficialno prvi Evropejec stopil na tla Amerike, ki je dobila ime po neskrornem Amerigu Vespucciju iz Florence, ki je šele kot drugi in celo leto pozneje stopil na taista tla severne Venezuele. Dvajset let zatem se je konkvistador Vasco de Balboa sprehodil kar do Tihega oceana, ki ga je krstil za Južno morje in tako umno razložil, da Novi svet ni del Azije. Španski guverner v Panami, neki Pedrarias Davila, ga je zato iz zavisti dal obglavit.

Papeževi buli v brk vzamejo Špancem francoski flibustirji (lepša beseda za lumpe, pa dasi so imeli hitre ladje, flyboats) Martinique, Guadeloupe, Haiti, Grenado in Šent-Vincenc, Danci Sv. Križ in Sv. Tomaž, Švedi Sveti Bartolomej, Holandci ABC otoke, Arubo, Bonaire in Curaçao, pa še Sabo, Sint Maarten in Sv. Evstahij zraven, Angleži pa vse ostale, pa še najmanj polovico otokov poberejo Francozom. Walter Raleigh je krompir našel, Angleži ga pa kar naprej imajo: 1687. je Vili Phips ob otokih Turks in Caicos, štafeto daleč od Haitija, zagledal špansko galejo škodoželjnega imena »Nuestra Señora de la Concepcion«, ki je, sicer skrivnostno zapuščena, čepela na čereh že šestinštirideset let, toda zlati tovor, ki so ga Španci bili naplenili v Srednji Ameriki, ni zarjavel. Naneslo ga je za milijone dolarjev, tedanjih. Najbogatejši zaklad, kdajkoli bil najden.

Potepin, razen da je našel Demetro, sicer nima sreče, ampak Demetra zahteva takojšnji odhod z Barbadosa proti katerimkoli čerem. Nimata resda nikogaršnjega fermana, a vsi otoki v levo in v desno so njunega leta impozantno neodvisni in v primerjavi s čudovitimi flibustirskimi časi zahtevajo vizume. Kam torej po zaklad? Potepin bi šel na Martinique, ki ga naseljujejo same najlepše ženske na svetu, pa Demetra ne govori francosko, pa še očarljivo tamošnje prestolnico St. Pierre je enkrat že v treh minutah pokopala eksplozija vulkana Mont Pelé. Od 30.000 prebivalcev je ostal doštevilčno živ en sam: kaznjenec Gustl Ciparis.

Se gresta učit papiamenta, prijazne in strpne mešanice štirih kolonialnih jezikov, na Curaçao? Predrag! Willemstad je sicer mali Amsterdam, s cenami, enako kot v Oranjestadu na sosednji, elegantni Arubi pa prav nevarno pretiravajo. Dasi je Peter Stuyvesant še leta 1643 dejal, da je to božanska dežela, kjer se oči nikoli ne utrudijo, je gotovo imel v mislih donosno trgovino s sužnji, katere šef je v cvetočem Willemstadu bil, kajti sicer je Curaçao gol, grd in nerodoviten otok. Ko regularno trgovino s sužnji po svetu prepovedo, na otoku odkrijejo ležišča fosfatov in šele, ko jih

izčrpajo, začne pretit črna beda. Pa ne za dolgo; pred sedmimi desetletji zgradi holandski Shell čistilnice za venezuelsko črno zlato, novodobni pustolovci privro iz treh Amerik, iz Španije in Portugalske, in s spretnimi Kitajci in Indijci ustvarijo iz Curaçaja še bolj kozmopolitski svet gurmanških, narečnih in umetnosti življenja, kakor je dotlej bil za primer sosednji Trinidad.

Na otoke Nad vetrom, Leeward Islands? Na St. Barthelemy, ki so ga Francozi za devetindevetdeset let odstopili Švedom, da so zanj dobili porto franko v Göteborgu. V glavni luki Gustaviji govorijo še normansko francoščino prvih pionirjev in se tako tudi nosijo. Možje tam so izvrstni morjeplovci in neulovljivi tihotapci, za svoje obale pa pravijo, da so najlepše ob vseh morjih. So pa Rockefellerji in Rothschildi pokupili tričetrtr ravno Svetega Bartolomeja. Na Deviške otoke, ki je Indijance na njih prvi obiskal tudi Kolumb, in so vedno imeli liberalne guvernerje in gostoljubna pristanišča? Prav zato so jih Danci morali leta 1917 prodati Američanom, saj je nemški cesar Viljem odondod kazal zobe Panamskemu prekopu. Na Dominiki, ki jo je Krištof odkril neke nedelje, pa preveč dežuje. V pragozdu je toliko jezer, rečic in gorskih potočkov raz tisoč metrov visoke hribe, kolikor je dni v letu. Postrvi in banane. Poslednji rezervat karibskih Indijancev.

Da, oprostite! Pred okroglo 5500 leti je ribiško plemo Ciboneyev zapustilo vlažne venezuelske obale in na svojih dolgih pirogah priplulo na otoke večne pomladi, ki jih tako prijetno prepihuje pasat. 3000 let pozneje jim po isti poti sledijo Aruaki, nadarjeno indijansko ljudstvo poljedelcev, že na dosti višji socialni in kulturni stopnji, ki so miroljubno in prepričljivo asimilirali vsa plemena v trópih, saj so jih naučili peči kruh iz manioka, gojiti bombaž in pridelovati tobak. Malo pred Kolumbom so na karibske otoke nadržli Karaibi, bojeviti ljudožerski rumenokoži Indijanci s porečja Amazonke, z Malih pregnali Aruake na Velike Antilje, tiste, ki so se branili zapustiti domove, pa so pojedli. Ko je prijadral Kolumb, je bilo Karaibov že prek dva milijona, zlasti Dominike niso zlepa predali belcem, 250 let enega samega niso spustili z otoka neprerezanega grla. Dandanašnji pa vam za rum iz »velikega mesta« ( = Roseau, prestolnica commonwealške države, ki v njej govorijo pretežno francoski patois) dajo imenitne košare ali sveže ribe, brez besed in sovražno. Kako so nepravilni! Prvič, Demetra in potepin prihajata iz kraja, ki ni neokolonialistično, niti, žal, multikapitalistično naravnano, pa še belci si v krajih, kjer so Karaibi snedli Aruake nimajo česa očitati, če odštejejo obžalovanje za zlato ero piratov, ki so se v glavnem ropali sami med sabo, in ameriško postajo za nadzor nad letječimi predmeti, včasih ruskimi, danes iraškimi, na prelestnem otoku Antigui, kjer se je tedaj, še kapetan, Horacij Nelson oženil z opojno mešanko Nisbet, ki mu je prerekla temen konec, kar je v Neaplju bil srečal Lady Hamilton. V znameniti trafalgarski bitki je premagal združeno špansko-francosko flotiljo, ki je bila priplula iz Karibskega morja, toda zadnja sovražna kroglja je našla pot v Nelsonovo srce.

Resda belci ženerozno spregledujejo, da so v sto letih, kar so bili s Kanarskega otočja prenesli sladkorni trs, ki tukaj razkošno uspeva, zradirali s karibske zemlje dva milijona Indijancev, prenežnih za naporno plan-tažno tlako in ki so pocepali vse do rezervata na Dominiki, tako da so sladkorni gospodarji morali uvoziti kot simbe močne afriške črnice. Potomci teh odpornih in krepkih sužnjev so zgodovinski zmagovalci karibskega vrtiljaka. Nekdanje kolonije evropskih pomorskih držav so vse po vrsti

neodvisne dežele in so jim le še z gospodarskimi naočniki zanimivi Commonwealth, Pariz ali Washington. Vsi otoki so črni, polni lokalpatriotskega nacionalizma in samozavestne sprostivte (Black Establishment), edinole Kuba in Puerto Rico sta ostala otoka takega španskega kova, kakršnega je sicer kontinentalna Latinska Amerika.

Demetri in potepinu preostanejo à la carte otočki, tisoč koralčkov v Grenadinih, turkiznem grebenu med Grenado in St. Vincentom, v najbrž najlepšem morju, kar jih obliva kopna, zaresni eldorado jadralscev, ribičev in okuševalcev barv, očarljivi atolček Carriacou, Bequia, Union Island, Mayreau, Canouan, kjer je življenje cenejše kot kjerkoli si kdo doma, in Mustique, kjer se je bila naselila srednjedobna princesa Margareta s svojim neformalnim hipijem, vsi se prebredejo v enem dnevu z letalcem za osem potnikov, ki za dvajset dolarjev leti dvajset metrov nad kromotipskim rajem in se kliče Islander, Potepin po otokih.

In Grenada, Trnjulčica Karibov, zasanjani otok začimb, z bujnimi tropskimi gozdovi in gorskimi rečicami, z majhnim letališčem dvajset milj skoz pragozd do prestolnice St. George's daleč, ki ne dopušča razmaha turistične industrije sorte Barbados ali Bahamas. Še Kolumb Trnjulčice ni mogel prebuditi, ker ga usodo sluteči domačini niso spustili raz mostič njegove karavele »Sanlucar de Barrameda«, ko je na svoji tretji od štirih odprav odkril Grenado. Pozneje so Francozi do zadnjega iztrebili domače Indijance (oziroma so zadnji z visokih pečin rta Sauteurs, tam, kjer se srečujeta Atlantski ocean in Karibsko morje, da ne bi padli Francozom v pest, raje skočili v prepadno grobnico, v desno na črni atlantski pesek, v levo na snežnobeli prod karibski). Potem so prišli črnski sužnji, pa Angleži, tudi Grenada je postala v Versaillesu pred dvema stoletjema angleška, pa je francoska revolucija navdihnila upor sužnjev in je njihov voditelj Julien Fedon ubil 51 angleških talcev in zasedel ves otok, da so ga Angleži povrnili šele leto otorej, samo Fedona niso nikoli našli. Guvernerja Mackenzieja pomiritveni razglas, ki z njim razpušča vojno sodišče, visi na oslovski koži v nekdanji ječi, zdaj odprtem, izvrstnem majhnem muzeju v prestolnem mestu Sv. Jurija, sto metrov od Rudolfove krčme ob Carenage v luki. Rudolf pa je doma iz Radgone, iz gostilne »K ogrski kroni«.

In bujno zeleni gorati otok je dvesto let angleška kolonija, 1974. postane commonwealška državica, 1979. četrto veka trajajočo politično kariero črnega Sira Erica Gairyja prevrne levičarski Maurice Bishop, kandidat za velepomembno Titovo družčino neuvršenih, tega pa zakolje lastna maoistična frakcija, ki po jakobinsko pobije še vse meščane iz »villenviertla« in izzove prepozen ameriški desant leta 1983.

---

Pešačita Demetra in potepin po tropski vročini sred med rakovim povratnikom in ekvatorjem, cucek, pojd v senco! Dremlje psiček na soncu, pa še bel psiček povrh. Nekaj je v zraku, ne le vonj muškata, žafrana, ingverja, tonke in cimeta, Grenada je otok luksuznih začimb, steel bands tolčejo kalipso po bencinskih sodih, sadni trg je najpestrejši v vsej Srednji Ameriki, ribji pa na svetu.

Pod Rock Gardens Inn v Svetem Juriju, nekdanjem zasebnem refugiju diktatorskega viteza Gairyja za njegove afere z lepimi turistkami, počiva v rokavčku morja od znova uspelega kontrabanta utrujena trebušata bar-

kača »Praoče Metuzalem«. Šest mornarjev, Kitajec, Japonec, dva kreola, dva mulata in obupno pijani skipper, kapetan, črnc. Dva potnika za Trinidad? Da, drevi, dvajset karibskih dolarjev po glavi.

V luškem en gros skladišču si kupita kišto muito seco brazilskega vina.

---

Potepin ne ve natanko, kdaj so flibustirji, katerih ladje so imele daleč višji navigacijski register od »Praočeta Metuzalema«, na Svetem Krištofu razglasili svojo Piratsko republiko, da so lahko administracijsko ropali po otokih in, kar je bilo angleškim kolonialnim guvernerjem zlasti povšeč, po bližnji celini, v španskih Panami, Kostariki in Kolumbiji. Štirim je Elizabeta pripela red hlačne podveze: Siru Henryju Morganu, mnogoletnemu šefu flibustirjev; Siru Johnu Hawkinsu, glavnemu podjetniku pri importu milijona afriških sužnjev v Karibe, ter Drakeovemu inštruktorju plovbe in gusarjenja; Siru Francisu Drakeu, ki je po kraljičinem nalogu obplul svet, spotoma pa nazaj v Plymouth priveslal bajnih zakladov, da je Elizabeta od veselja skakala do plafona, Španci pa tudi, od besa; in Siru Walterju Raleighu, ki je bil sploh kraljičin ljubljenec, povrh pa je še iz Gvajane v Evropo presadil krompir.

Peti znameniti morski razbojnik, Calico Jack, pa navzlic enakovrednim uslugam ni bil salonfähig. Bil je izreden babjek in je takrat imel dve ljubici, Anne Bonny in Mary Read, krasni dolgonogi mladenki iz najboljših irskih družin. Ker tak eksploziv, kot so mlade punce, na roparskih ladjah ni bil priporočljiv, ju je Calico Jack preoblekel v gusarja in ju vkrcal na svojo nedohitno flyboat »Dragon«. Tako prepričljivo sta sukali bodalo, streljali in kleli, da jima, razen Calica, noben bukanir na »Zmaju« ni pogledal pod mahedračo. Ko je Španija seveda obubožala, so drugi lumpi postali ministri ali guvernerji in z njo sklenili premirje, je Calico Jack s svojim »Zmajem« gusaril za lastni devizni račun naprej (takrat še v zlatu). Pa mu po valovih prijadra pred nos veteranka Armade, španska admiralska ladja s tristo možmi posadke. Niti enega samega sodčka uvoznega vina tinta s poreklom ni bil Calico pustil na njej. Tri dni jih je praznil v lahkomišelnem zalivčku in bil skupaj z ljubicama obojen na vislice na procesu v Kingstonu, 16. in 17. novembra, pred leti. Ujeli so jih, jasno, kot mavre pijane. Prvič v zgodovini justice zoper morske razbojnice, sta dva gusarja vložila priziv zavolj nosečnosti. Calica Jacka so 18. novembra obesili, Mary Read je umrla v ječi ob porodu njegovega sinčka, Anne Bonny pa je bila tako všeč samemu guvernerju Jamajke, da jo je odkupil in se s pomisleki vred oženil z njo.

---

Callaloo juha je ponos Svetega Vincenca: sesekljajte špinace, kislice, čebule, nasmuknite črnega in belega popra, ščep soli in mehke moke, kos prekajenega mesa in pest malih rakovic, pa kakšno ribo, če je pri roki, dva paradiznika, mešajte dober ducat minut na pičlem ognju in na kraju juho zgostite z žlico moke.

Samo do Vincenca sta dobila vozovnici, še Bog, da sta ju, toliko se prepeljavajo tile otočani. In tako jesta juho callaloo v rodovitni dolinici Mezopotamiji, in ker je sobota, semanji dan, se do Kingstona vije gosji red zelenih »avtobusov na deske« in pisanih tovornjakcev, do neba naloženih

s slastno mavrico pridelkov iz Mezopotamije. V slikovito vas Biabou k morju pod cesto, so pa ribiči z vseh otočkov, od katerih je prenekateri naseljeni koralček en skok proč od Vincenca, naveslali škampov, orad in jastogov za ribji trg v prestolnici. Pravi svetovljanski otok ta Vincenc; ribiči so potomci frankoangleških kolonistov, še prejšnji rod je s harpunami lovil kite, sadjarji so metisi, potomci črncev in Indijancev, mornarji so sinovi priseljencev s Portugalskega in iz Indije, kapetan Bligh je s Tahitija z »Bounty« pripeljal kruhovec, vsak sadež najmanj dve kili in lahki rumeni les rabi za ladjegradnjo, trgovec z mešanim blagom je Kitajec, umetnik, ki je ustvaril callalou, je mestic, turiste pa na tem srečnem otoku zastopata Demetra in potepin. Potepin, natančno vzeto, niti ne, kajti Sandra Thompson mu je rekla »doudou«, kar po kreolsko pomeni: ostani tu. Še dobro, da bo Demetra to zvedela šele danes.

Od druge vojne sem žive v Kingstonu nemški letalec, poljski šlahčič, pa francoski oficir iz Alžirije in kubanski sodnik, ki je še tehtal pravico na obe skodeli. Postali so izvedenci za prvobitno muziko in za ptičeslovje. S Sve-tega Vincenca sta doma otožnolepi suženjski pesnik Chiffonette in Bungay in edino še tu, zdaj, na večernem mestnem trgu, vidimo plesat pristni limbo, težak ples, s katerim črnici točno opolnoči počastijo čutje pri mrtvem. Tudi kalipso pòjejo, pesem poroga, izzova, političnih in čutnih namigov, junaška preteklost in današnji časopis mu dajeta snov. Kalipso je varljiva in spet romantična španska serenada, pa razburljiv zamorski tamtam in melanholični mol indijanskega napeva, prepletata se veselost in otožje. Hurikan, indijanski duh, je požlahtnil kolonialno moč.

Res je, da tu še žabe ubrano kvakajo, petje ptička z zoološkim imenom solitaire pa je prepisal kar Beethoven za uvodne akorde svoje 5. simfonije.

Jekleni ptič se dvigne proti dorfarskemu mlinu na drugem koncu istega oceana. Demetra in potepin sta polna pustolovščin, razgledov in srečanj, a veselita se mlina. Malo sta pa tudi žalostna: lahkò je prav pòvsod, kjer sta bila, biti ptičeslovec. Toda na mlinu so ptički po tisočletjih začeli cepat, ker jih domorodni belec brez usmiljenja zastruplja, tako kot je tam nekoč pobil enako nežne Indijance. Le da ptičkom nihče ne bo zapel kalipsa.